

УДК 378.03

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-95-2-18-37>

ОБРАЗ СУЧАСНОЇ ОСВІЧЕНОЇ ЛЮДИНИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ЇЇ ЖИТТЄВО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ

М. В. Безугла

ORCID 0000-0002-9425-0099

У статті дається характеристика образу сучасної освіченої людини: перелічені характерні для неї риси. Особливий акцент зроблений на важливості людяності, моральності і здатності до здійснення творчої діяльності в образі високоосвіченої особистості як її життєво значущих якостей. У статті дається аналіз уявлень учених-філософів і педагогів про освіту як формування образу.

Дається визначення поняттям образ, освіта, людина, освічена людина, людяність, моральність, здатність до здійснення творчої діяльності.

Освіта визначається як рушійна сила розвитку суспільства, яка здатна надати йому допомогу в питанні відновлення рівноваги, втраченого ним. Автор звертає особливу увагу на необхідність зміщення акцентів в освіті на формування у підростаючого покоління її духовно-культурних цінностей на основі принципу єдності освітнього і культурного просторів.

Підкреслюється наявність органічного взаємозв'язку між поняттями освіта та культура. Названо ключові напрямки дослідження проблеми формування образу сучасної освіченої людини (ноосферна людина, планетарно-космічна особистість, філософ управління; homo educatus, асиметрична людина, homo scribens, людина-культури).

Охарактеризовано авторське уявлення про сутність сучасної освіченої людини. Дається авторське трактування поняття «образ сучасної освіченої людини» як духовно-, культурно-, морально-орієнтованої високоосвіченої особистості; розумного споживача освітнього продукту – «відчутих, глибоко усвідомлених» знань; носія духовної культури, культури моральної поведінки і «духовно пробудженої» цілісної свідомості високо рівня; творця духовно-культурних цінностей освіти.

Ключові слова: образ, освіта, якості, духовно-культурні цінності освіти, моральні цінності, людяність, моральність, здатність до здійснення творчої діяльності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У свій час М. Мамардашвілі (1991) дуже чітко охарактеризував природу людини, зазначивши, що «людина – це єдина істота в світі, яка знаходиться в стані постійного зановонародження, і це зановонародження відбувається лише в тій мірі, в якій людині вдається власними зусиллями помістити себе в свою думку, в свої прагнення» (с. 17). Життя сучасної людини протікає в світі, який знаходиться на стику двох епох – епохи економіки, яка втрачає свій вплив, і пріоритет в якій віддається матеріальним цінностям, і епохи культури, яка лише зароджується, і в ній віддається перевага відродженню духовно-культурних і моральних цінностей. Означені цінності розглядаються нами як основа для формування образу сучасної освіченої людини.

Прояви агресії, лицемірства, байдужості і злості, які так часто зустрічаються в сучасному світі, є яскравим свідченням занепаду духовної культури. Наявність економічного світогляду і ринкового світовідношення, спрямованість на матеріальні цінності, отримання вигоди і прибутку, варварське відношення до природи, прояви зарозумілості, байдужості, нахабства, жорстокості, залежність від досягнень нинішньої інформаційної цивілізації (Інтернет, мобільні телефони, комп'ютери, соціальні мережі тощо, без яких людина відчуває себе безпорадною) і пріоритет віртуального спілкування над «живим» діалогом у відношеннях з оточуючими людьми, неадекватна оцінка своєї і чужої поведінки, емоційна бідність, високий рівень неписьменності, втрата мотивації тренувати мозок, адже необхідну інформацію легко знайти в Інтернеті, ринкове відношення до освіти характеризують сучасну людину. Куди ж зникли такі істинно властиві їй риси, як повага до старших і один до одного, прояви доброти, співчуття, жалості, вміння співпереживати і надавати взаємну допомогу? Причина в тому, що в гонитві за поліпшенням матеріального добробуту у сучасної людини відбулася підміна справжніх цінностей духовної культури анти-цінностями матеріальної культури (сердечності – злостивістю; правдивості – лицемірством; взаємодопомоги – нахабством і жагою наживи тощо). Внаслідок чого значно загострилася духовна криза особистості, духовні, культурні та моральні цінності відійшли на другий план, рівновага в суспільстві була порушена.

Для того, щоб сучасна людина змогла відновити рівновагу в суспільстві і навчилася активно протистояти впливу негативних явищ дійсності таких, як бездуховність, занепад моральності, дегуманізація всіх сфер життя суспільства, в тому числі і сфери освіти, їй життєво необхідно вибудувати нову систему життєво значущих цінностей, розвинути в собі сильний внутрішній стрижень, заснований на духовно-культурних і

моральних цінностях. Це дозволить сформуванню у людини життєво значущі якості такі, як людяність, моральність і здатність до здійснення творчої діяльності на благо інших людей, які входять в образ сучасної освіченої людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми формування образу людини в цілому і образу освіченої людини зокрема внесли вчені-філософи (О. Базалук, С. Клепко, В. Огнев'юк, С. Соммер, О. Субетто). Деякі аспекти проблеми освіти як формування образу людини розкриваються в роботах відомих учених-педагогів (Ш. Амонашвілі, А. Запесоцького, В. Зінченко, І. Песталоцці, В. Сухомлинського). Характеристику образу сучасної освіченої людини надано в роботах вітчизняних і зарубіжних учених (Є. Бондаревської, П. Друкера, Є. Зеленова, І. Льїнського, С. Кульневич, В. Кременя, І. Подласого, А. Ушакова, П. Шафера, Г. Шевченко).

Мета статті – дати загальну характеристику образу сучасної освіченої людини і виділити її життєво значущі якості.

Виклад основного матеріалу. Слово «освіта» походить від німецького слова «bildung» – освіта, просвіта, де корінь «bild» означає «образ», а термін «bildung» перекладається як формування образу.

Поняття «образ» в Філософському енциклопедичному словнику (1983) трактується як «результат відображення об'єкта у свідомості людини».

Ш. Амонашвілі, Є. Бондаревська, О. Запесоцький, В. Зінченко, В. Сухомлинський, Г. Шевченко зазначають, що освіта формує образ людини. Так, Ш. Амонашвілі називає освіту проявом образу Божого в людині, а її мету бачить у розвитку духовності людини. Є. Бондаревська і С. Кульневич (1999) визначають освіту як «духовний обрис людини, який складається під впливом моральних і духовних цінностей культури» (с. 36). О. Запесоцький (2003) підкреслює, що «організуюча і «освічуюча» сила освіти полягає в її здатності забезпечувати органічність і цілісність особистості» (с. 181). В. Зінченко (2003), в свою чергу, стверджує, що освіта повинна бути націлена на формування образу цілісної освіченої людини, людської і людяної, в якій органічно переплелися три сутності: природна, соціальна і культурна (с. 13).

В контексті дослідження зазначеної проблеми інтерес для нас представляє думка академіка Г. Шевченко (2017а) про те, що освіта – це «один з найбільш ефективних способів становлення людини як культурної цінності, народження власне людського образу, якісних утворень суб'єктивного образу світу» (с. 120). Учений наголошує на виконанні

освітою культуротворчої і людинотворчої функцій, які сприяють формуванню одухотвореного образу людини культури (Там само, с. 120).

Освіта, будучи рушійною силою розвитку суспільства, здатна «підтримати його рівновагу зсередини» (Краевский, 2001). На наш погляд, відновити порушену рівновагу в сучасному суспільстві можна тільки за умови «зміщення акцентів в освіті на формування у підростаючого покоління його духовно-культурних цінностей на основі принципу єдності освітнього і культурного просторів» (Антоненко, Безугла 2017, с. 10). При цьому метою освіти має стати формування не просто письменною людини, а цілісної, широкомишлячої, високодуховної, висококультурної, високоморальної, гуманної, високоосвіченої особистості, орієнтованої на здійснення творчої діяльності на благо оточуючих.

Не викликає сумніву той факт, що освіта відіграє творчу роль по відношенню до культури як «міри розвитку людини, способу залучення її до цінностей, втілення стилю мислення і поведінки людини ... Культура характеризує не тільки освіченість – широту і глибину знань людини, а й вихованість, інтелігентність – вміння чітко висловити свою думку ... з гідністю і відповідно до обставин себе поводити» (Грехнев, 1990, с. 8–9).

У концепції освіти В. Сидоренко (1989), освіта і культура асоціюються з «великим диханням» за аналогією з вдихом і видихом. Учений зазначає, що на «вдиху» освіта «втягує» в себе всю культуру, знаходячи тим самим зміст і предмет для творчого відтворення і сама стаючи особливою формою до образів культури. На «видиху» культура відтворюється, даючи соціуму культурну форму і дієздатність» (Сидоренко, 1989, с. 17–18).

Г. Засобіна, Т. Воронова та І. Корягіна (2015) акцентують увагу на наявності органічного взаємозв'язку між поняттями освіта і культура. За словами вчених, культура – це «вищий прояв людської освіченості», на рівні якої може найкращим чином знайти своє вираження індивідуальність кожної людини. «Культурна людина, на думку вчених, є людина освічена, вихована на основі образу людини, ідеалу тієї чи іншої культури» (с. 26–27).

Як свого часу підкреслив А. Луначарський (1958), «освічена людина – це людина, в якій домінує образ людський» (с. 60–67). Кожній епосі в розвитку людства притаманні різні уявлення про образ освіченої людини: ідеал мудреця, досконалої людини, яка орієнтована на культивування душі і інтелекту (Античність); людина-служитель Бога, людина милосердна, яка поважає ближніх, здатна до прояву співчуття до нещасних (Середньовіччя); «*homo universalis*», тобто всебічно розвинена, активна, творча особистість (епоха Відродження); «*homo esopomicus*», образ професіонала і фахівця

вузького профілю (Новий час); образ людини-творця, образ вченого, образ людини-гуманіста (XX століття).

Який же образ домінує в людині XXI століття? Слід зазначити, що картина уявлень про образ людини в цілому і образ сучасної освіченої людини зокрема вельми різноманітна: «ноосферна людина» – «олюднена» людина, людина всебічно-гармонійно-універсально розвинена, людина духовна, що піднялася на рівень Відповідальності Спів-Творця з Природою» (Субетго, 2010, с. 458–459); планетарно-космічна особистість, що характеризується наявністю глибоких знань про своє минуле, умінням мислити тактично і стратегічно, планетарними і космічними масштабами, здатністю до науково-філософської аргументації інформацію, якою вона користується, а також послідовністю і цілеспрямованістю діяльності (Базалук, 2014, с. 19); «філософ управління», тобто особистість, яка формує в народі моральну світоглядну культуру, інспірації і смисли», тобто особистість, яка здатна жити одночасно в двох культурах: культурі знань і культурі ризиків, або ж культурі «інтелектуала», яка фокусується на словах і ідеях, і культурі «менеджера», яка фокусується на людях і діях (Друкер, 2004, с. 158–159); «глобалістична людина», здатна жити і діяти в глобальному просторі, що володіє інноваційним типом мислення (Кремень, 2011); «асиметрична людина», у вихованні якої з ранніх років передбачається звернути особливу увагу на розвиток правої півкулі мозку, бо саме вона відповідає за цілісність світобачення, здатність осягати складне і нетривіальне, творчість: «тільки цілісна свідомість творить, будує цілісний світ, а «осколкова» свідомість є руйнівною» (Ильинский, 2007); «*homo educatus*», людина, в якій об'єднуються освіченість і духовність, цілісна, компетентна, гуманна, освічена, творча, толерантна, яка діє на основі загальнолюдських цінностей (Огнев'юк, 2013); автор, «*homo scribens*», тобто «людина, яка пише» за допомогою метаосвіти (Клепко, 2013), одухотворений образ людини-культури як ідеалу планетарного виховання, тобто особистості, яка творить культуру і здатна шляхом діалогічного спілкування до саморозвитку (Бондаревская, Кульневич, 2007; Зеленов, 2019; Ушаков, 2017; Шафер, 2017, Шевченко, 2017a-g).

Особливий інтерес для нашого дослідження представляє точка зору академіка, доктора педагогічних наук Галини Павлівни Шевченко. Освічена людина, за словами Г. Шевченко (2017e), це, перш за все, «духовна особистість, що осяяна світлом знання про Всесвіт, природу, людину». Вчений звертає увагу на те, що освічена людина «інтегрує в собі культуро-творчий і духовно-розвиваючий аспекти, завдяки яким вона гармонійно поєднує вічні цінності людства – істину, добро і красу» (с. 169).

Ідеалом людини, на думку Г. Шевченко (2017b), є людина культури, людина просвічена, розум і душа якої наповнені світлом; це високодуховна, висококультурна, високоморальна, художньо-естетично розвинена людина, і рівень такого розвитку сприяє досягненню нею Краси людського Духа і Краси вчинку; це не тільки думаюча, а й глибоко відчуваюча, душевна людина, яка «володіє розвиненими почуттями сердечності, яка прагне творити добро, прийти на допомогу тому, хто її потребує» (с. 14). Вчений підкреслює, що творення особистісного ідеалу сучасною освіченою людиною пов'язане з «творенням Себе у всій своїй неповторності, а це значить необхідно працювати над багатством свого внутрішнього світу, розвитком бачення краси Світу і краси Людини, доброти і щедрості Душі, формуванням прагнення до найвищих устремлень, до висот мудрості і сердечності, краси поведінки і високоморальних учинків» (Шевченко, 2017f, с. 185).

На основі аналізу робіт вищеназваних учених, нами були визначені наступні життєво значущі якості в образі освіченої людини: цілісність і духовна пробудженість свідомості, гуманність (людяність, людинолюбство), висока моральність, духовність, культура моральної поведінки, широта мислення, культурний світогляд, творче світовідчуття, допитливість, моральна відповідальність, добродіяння, справедливість, доброта, рішучість, уміння орієнтуватися в потоці інформації, яка швидко поповнюється, знаходити головне, аналізувати і прогнозувати перспективи подальшого розвитку, наявність здатності до розумного споживання освітнього продукту – відчутих і глибоко усвідомлених знань, вміння адаптуватися до нових умов життя в світі змін; прагнення до духовного самовдосконалення протягом усього життя тощо.

Слід підкреслити, що в умовах сучасної дійсності гостро стоїть питання про відродження духовно-культурної та, особливо, духовно-моральної складових процесу освіти з опорою на формування у підростаючих поколінь таких істинно людських якостей, як безкорисливість, ввічливість, доброта, дружелюбність, відповідальність, чуйність, справедливість, повага до інших, ширість, чесність тощо. При цьому особливу увагу слід приділити формуванню у підростаючих поколінь людяності, моральності і здатності до здійснення творчої діяльності на благо інших людей як життєво значущих якостей, які входять в образ сучасної освіченої людини.

У даному контексті доречно згадати слова Ж. Ж. Руссо: «Люди, будьте людяні! Це ваш найперший обов'язок!» і М. Горького, про те, що «любов до людей – це ж і є крила, на яких людина піднімається вище за все».

Людина – це «жива істота, яка на відміну від тварини володіє даром мовлення і мислення і здатністю створювати і використовувати знаряддя в процесі суспільної праці» (Толковый словарь Ушакова. Человек). Людині властива людяність – «моральна якість, яка виражає гуманізм – людське відношення до людей і до навколишнього світу» (Хуторской, 2019, с. 25).

Влучне визначення людяності дав у свій час В. Сухомлинський, назвавши її мечем, за допомогою якого вчитель може сформувати у підростаючого покоління порядність, відповідальність, любов і дбайливість. Він говорив: «людяність – це не слабка, беззахисна лілія, не полохливий спів солов'я, а саме меч... тільки людяністю, ласкою, добротою – так, простою людською добротою – можна виховати справжню людину» (Етюды о В. А. Сухомлинском, 2008, с. 222).

За словами Ш. Амонашвілі, сама школа (в нашому випадку – університет) повинна стати «майстернею людяності», а педагог «повинен бути творчим, винахідливим, шукаючим новатором. І головне – від щирого серця любити дітей!». Учений справедливо звертає увагу на значимість особистого прикладу і авторитету педагога, на наявність у нього сформованої високої, бережливої і приймаючої духовної культури і культури моральної поведінки. Адже, щоб сформувати гуманну, високодуховну, висококультурну, високоморальну і високоосвічену особистість, здатну до здійснення творчої діяльності на благо інших людей, необхідно давати підростаючим поколінням якомога більше прикладів прояву кращих людських якостей (співчутливості, вміння прощати, дарувати ласку і любов тощо), адже завдяки образному сприйняттю дійсності у них вибудовується система духовних, культурних і моральних орієнтирів поведінки для майбутнього життя в суспільстві.

При цьому дуже важливо звернути увагу на те, що «сучасні діти – народ іншої породи», як влучно зазначив, Ш. Амонашвілі. Вони більш зухвалі, норовливі, але ключем до них все також залишається любов, а головне завдання педагога полягає в «живленні морального стрижня» підростаючих поколінь. Учений підкреслює: «Учитель майбутнього повинен не просто вчити предметів, а виховувати в людині людяність. А зараз найчастіше предметників готують. Необхідно людей виховувати, а не в людині математику складати!». Істинно освіченою, на думку вченого, можна сьогодні назвати лише ту людину, яка зуміла повноцінно і всебічно «розкрити свої духовні дари», тобто вона не просто вміє читати, писати, рахувати, володіє певним набором знань, а характеризується наявністю високих моральних якостей, які допомагають їй знаходити правильні точки дотику у відношеннях з іншими людьми і стимулюють її на здійснення творчої діяльності, взаємодопомоги і налагодження взаєморозуміння між

людьми (Шалва Амонашвили: «Современные дети – это народ другой породы»). Газета 7 днів, 2019).

У свій час І. Песталоцці в роботі «Лебедина пісня» (1989) назвав виховання істинної людяності, Людини головною метою виховання. Вчений акцентував увагу на тому, що справжня людяність виникає з любові і віри, а освіту розуму і навчання майстерності вчений називав освітніми засобами. При цьому «... піднесення розумових здібностей до людяності вимагає попереднього розвитку самої людяності; без сильно розвиненої людяності немислиме справжнє піднесення розумових здібностей до неї». Ідеал людини, згідно І. Песталоцці, це людина, яка втілює в собі справжню людяність, тобто людина з розвиненим розумом, піднесеними почуттями (Богошанування) і з розвинутою здатністю до дії (Гуманізм педагогической системы И. Песталоцци / Сост. Грехнев, 1990). При цьому важливо, щоб жодна з цих характеристик не була сильніше представлена за інші, адже це може порушити природовідповідну гармонію розвитку особистості.

Інтерес для нашого дослідження представляє думка І. Песталоцці про те, що людяність підноситься над соціальним та матеріальним: «... якщо у людей, що знаходяться на висоті, немає людяності, вони будуть оповиті мороком, в той час як люди, виховані в бідних хатинах в душі людяності, будуть сяяти світлом істинної, піднесеної, заспокійливої людської величі» (Януш Корчак. Воспитание Творцов, 2017). На це життєво необхідно звернути увагу в умовах сучасної дійсності.

Важливо підкреслити, що людяність передбачає також і орієнтованість на добро на протигагу злу, прояв милосердя та духовності. В контексті нашого дослідження доречно звернути увагу на думку Г. Шевченко щодо людяності. Вчений визначає людяність як одну з ключових якостей духовної людини і звертає увагу на те, що «доброта лежить в основі людяності, в основі найкращих, найідеальніших, гуманістичних відносин в людському середовищі будь-якого рівня» (2017e, с. 172–173). Фундамент людяності, гуманізму, краси людських відношень ґрунтується, за словами Г. Шевченко (2017c; g), на такій загальнолюдській цінності, як відповідальність, без якої духовність є неможливою (с. 43; с. 46). Учений звертає особливу увагу на те, що саме «катарсична дія мистецтва кличе особистість до світу духовності, людяності, краси» (Шевченко, 2017d., с. 166). Вчений підкреслює, що мистецтво сприяє пробудженню в особистості вищих духовних цінностей, які одухотворюють її життєвий шлях. Особлива роль мистецтва полягає, за словами Г. Шевченко (2017d), в тому, що воно «сприяє формуванню в учнівської молоді уявленню про людину як вищу духовно-моральну цінність

через естетичне, емоційно-образне освоєння художніх картин світу» (с. 165).

Слід зазначити, що людяність включає в себе моральність – «внутрішні – духовні і душевні – якості людини, засновані на ідеалах добра, справедливості, обов'язку, честі тощо, які проявляються у відношенні до людей і до природи» (Ефремова, Новый словарь Толково-словообразовательный. Нравственность).

У даному контексті нам імпонує точка зору І. Подласого (2018), який визначає моральність як «внутрішню мораль, мораль не показу, не для інших, а для себе» (с. 148). Виховання моральності – основа духовного розвитку особистості, який тісно пов'язаний з «емоційним вихованням і практично немислимий без глибокого розвитку почуттів» (Там само, с. 150). У контексті дослідження проблеми формування образу сучасної освіченої людини, доречно нагадати слова І. Подласого (2018) щодо необхідності формування у підростаючих поколінь вміння до «стриманого споживання благ», вміння задовольнятися малим, розумно використовувати наявне. Сьогодні освіта часто сприймається як товар, на який є попит, знання набувають ринкової цінності. Більше цінуються не самі знання, а те, чи можна буде їх вигідно «продати» на ринку послуг і отримати матеріальний прибуток.

Беручи до уваги вплив негативних явищ дійсності, перерахованих вище, метою вищої освіти сьогодні, на наш погляд, має стати формування людини людяної, високодуховної, висококультурної, високоморальної, творчої, яка прагне до постійного самовдосконалення, вміє розумно розпоряджатися отриманими знаннями, яка прагне здійснювати творчу діяльність на благо інших людей і не є безконтрольним споживачем благ і їх руйнувачем. І. Подласий (2018) підкреслює, що Людині Розумній гідна духовність, заснована на знанні. Якщо духовність, заснована на вірі, доступна всім, то духовність, заснована на знаннях, доступна лише розумним умам. У її основі лежать усвідомлені знання. Тому «Людина, яка розуміє своє призначення, своє місце в житті, свою місію, і яка прийшла до необхідних висновків не на підставі віри, а в результаті знання, може бути названа духовною», бо ... духовність, ... ознака свідомості людини ... » (с. 158).

Як справедливо зазначав Д. Соммер в книзі «Мораль 21 століття» (2018): «Освічена людина, що не має вищої свідомості, – не більш ніж розумна тварина з мозком, наповненим інформацією, яка контролює її поведінку, не допускаючи набуття істинної свободи». При цьому вчений неодноразово підкреслював, що відсутність у сучасної людини істинно людських якостей є свідченням того, що вона знаходиться

на низькому рівні розвитку моралі. Д. Соммер (2018) називав сучасну людину «людиною натовпу», яка не може слідувати моралі через відсутність власного мислення, а, отже, вона не може відрізнити хороше від поганого: «Ми настільки залежні від чужої думки, що дозволяємо натовпу бути суддею і арбітром нашої поведінки, ми жертвуємо чим завгодно, лише б нас вважали «такими ж, як усі ... Коли мозок і серце людини належать натовпу, вона не може слідувати істинній моралі, тому що не знає, як це робити, і не бачить необхідності в більш піднесеній поведінці» (с. 27).

Не менш значущим для сучасної освіченої людини є формування такої якості, як здатність до здійснення творчої діяльності на благо інших людей, тобто створення чогось нового в тривалій перспективі. «Fabricando fabricamur» – «Творячи ми творимо самих себе» свідчить латинський крилатий вислів. Поняття здатність до творення походить від слова творення, під яким мається на увазі «будівництво чогось нового на твердій основі». При цьому поняття здатність до здійснення творчої діяльності є не просто протилежним за значенням поняттю руйнівність. Здатність до здійснення творчої діяльності також передбачає постійне, безперервне створення чогось нового. Це довгостроковий процес пошуку нових шляхів вирішення вище перелічених проблем, в тому числі і проблем в галузі освіти (Созидательность на смену креативности. Сайт Института культурной политики). О. Тарасов і О. Тарасова в книзі «Світогляд і бачення людини» (1996) визначають здатність до творення як «основу дії». «Бажання створити, запрограмувати ... позитивне на десятиліття вперед, це і є вибудовування на фундаменті світогляду, коли керує людьми ... бажання створити на подальше життя...». Вчені підкреслюють, що тільки шляхом створення чогось конструктивного можна дещо наблизитися до здійснення творчої діяльності. В основі здатності до здійснення творчої діяльності лежить установка на подальшу дію, створення чого-небудь, головне при цьому, як зазначають автори книги, «захотіти» проявити прагнення до творення, здійснити цю дію. Прагнення розглядається авторами як установка на дію, на реальний її рух зробити це, а не тільки подумати про її здійснення на практиці. О. Тарасов і О. Тарасова (1996) акцентують увагу на тому, що: «Процес здійснення творчої діяльності можна віднести до основи процесу самореалізації і самоактуалізації, коли аргументація власного життя зводиться не до егоїстичного або альтруїстичного початку, але до позиції самозбереження, самореалізації через самовдосконалення, освіти, зацікавленість в особистих проблемах кожного». Зокрема, здатність до здійснення творчої діяльності як якість освіченої особистості передбачає пошук нових шляхів формування цілісної, гуманної, широкомишлячої, духовно-, культурно-, морально-, творчо-орієнтованої високоосвіченої

особистості, яка керується у своїй діяльності законами Істини, Добра і Краси, усвідомлює справжню цінність знань, здатна здійснювати розумне споживання благ і прагне приносити користь оточуючим, а не тільки собі самій.

Здатність до здійснення творчої діяльності як прагнення до розкриття творчого потенціалу особистості – це, на наш погляд, не просто життєво значуща якість сучасної освіченої людини, але і її своєрідний «щит» проти руйнівного впливу масової культури. За допомогою занять творчістю людина активно взаємодіє зі світом, самовдосконалюється, вчиться чуттєвого сприйняття дійсності, бачити прекрасне в повсякденному, розвиває фантазію і стимулює творче мислення, сприяє розширенню культурного світогляду та творчого світовідношення особистості, стимулює духовне пробудження свідомості людини, привносить відчуття задоволення в її життя від самого процесу здійснення творчої діяльності.

У даному контексті доречно також звернути увагу на точку зору Л. Ломакіної (2015), яка характеризує освічену особистість як «прагнення іпостаті абсолютної ідеї до самовдосконалення». Вчений наголошує на тому, що «освічена особистість завжди орієнтована на творення і творіння і прагне до абсолютної гармонії, краси, заперечуючи мертву впорядкованість фактичного матеріалу, олюднюючи його ... освічена людина наповнена любов'ю до світу» (с. 133–135).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі аналізу наукових праць учених-філософів, культурологів, педагогів ми прийшли до висновку, що для відродження духовно-культурної та духовно-моральної складових процесу освіти, особливого значення на порозі входження людства в нову епоху – Епоху Культури, набуває формування у підростаючих поколінь образу освіченої людини як людини людяної, цілісної, високодуховної, висококультурної, високоморальної, високоосвіченої, орієнтованої на самовдосконалення і здійснення творчої діяльності на благо інших людей. Високоосвічену людину сьогодні відрізняє наявність рефлексивного уявлення про отримані знання, культурного світогляду, творчого світовідношення; наявність здатності до співпереживання; орієнтованість на творіння духовної культури шляхом діалогічного спілкування, вміння тонко відчувати прекрасне, активна творча позиція, прагнення до постійного самовдосконалення, здійснення творчої діяльності на благо інших людей, глибина внутрішнього духовного світу і наявність сильного внутрішнього духовного, культурного і морального стрижня, орієнтованість в своїх діях і вчинках на закони Істини, Добра і Краси і вміння отримувати задоволення від життя в простих буденних речах (Антоненко, Безугла, 2017, с. 66-67; Безугла, 2013; 2018).

Таким чином, образ сучасної освіченої людини включає наступні характеристики. Це: духовно-, культурно-, морально-орієнтована високоосвічена особистість; розумний споживач відчутих, глибоко усвідомлених знань; носій духовної культури, культури моральної поведінки і «духовно-пробудженої» цілісної свідомості високо рівня; творець духовно-культурних цінностей освіти.

Серед життєво значущих якостей в образі сучасної освіченої людини домінують людяність, моральність і здатність до творення, тобто до здійснення творчої діяльності на благо інших людей.

Література

1. Антоненко Т. Л., Безугла М. В. Духовно-культурні цінності освіти студентської молоді: монографія. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 254 с.
2. Базалук О. А., Матусевич Т. В. Образ человека будущего в космическом образовании. *Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2014. № 2. Ч. 1. С. 16-21.
3. Безугла М. В. «Портрет» освіченої людини ХХІ століття. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*: зб. статей. Ялта : РВВ КГУ, 2013. Вип. 39. Ч.1. С. 279–286. Сер.: Педагогіка і психологія.
4. Bezuhla M. V. The value of knowledge as the basis for the spiritual and cultural highly educated personality development. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць / За матеріалами ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Культурна особистість у світлі виховання, освіти і духовної безпеки» (23 травня 2018 року, м. Київ); Ч.ІІ. Северодонецьк : вид-во СНУ імені Володимира Даля, 2018. Вип. 3 (84). С. 15-28.
5. Бонаревская Е. В., Кульневич С. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учеб. пособие для ст. сред. и высш. пед. заведения, слушателей ИПК и ФПК. Ростов-на-Дону : Творческий центр «Учитель», 1999. 560 с.
6. Грехнев В. С. Культура педагогического общения: кн. для учителя. Москва, 1990.
7. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в ХХІ веке. / пер. с англ. Москва : Издательский дом «Вильямс», 2004. 272 с.
8. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Нравственность. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/198120/Нравственность> (дата звернення: 07.04.2020).
9. Запесоцкий А. С. Образование: философия, культурология, политика. Москва : Наука, 2003. 456 с.
10. Засобина Г. А., Воронова Т. А., Корягина И. И. Психолого-педагогические основы образовательного процесса в высшей школе: учеб. пособие. Москва-Берлин, 2015. 231 с.

11. Зеленов Є. А. Людина культури як ідеал планетарного виховання студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2019. Вип. 2. С. 74-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2019_2_10 (дата звернення: 13.04.2020).
12. Зинченко В. П. Психологические основы педагогики. Москва : Гардарики, 2002. 431 с.
13. Ильинский И. М. Асимметричный человек. Москва : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2007. 72 с.
14. Клепко С. Ф. Идеал образованности человека в XXI веке: метаобразование. *Образ человека будущего: кого и как воспитывать в подростяющих поколениях: коллективная монография / под ред. О. А. Базалука*. Киев: Издательство: Філософсько-космологічне об'єднання, 2013. С. 131-147.
15. Краевский В. В. Науки об образовании и наука об образовании (методологические проблемы современной педагогики). 2001. URL: <http://www.kraevskiyv.narod.ru/papers/c02001.htm> (дата звернення: 26.03.2020).
16. Кремень В. Г. Нові вимоги до людини і освіти. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statii/1kremen/1kremen.htm (дата звернення: 13.04.2020).
17. Кремень В. Г. Освіта в структурі цивілізаційних змін. *Вища освіта України*. 2011. Вип. 1. С. 8-11.
18. Ломакина Л. И. Образованная личность как стремление ипостаси абсолютной идеи к самосовершенствованию. Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. *Вопросы теории и практики*. 2015. №12-1. С. 133-135. URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=24833650> (дата звернення: 24.03.2020).
19. Луначарский А. В. О народном образовании. Москва : Изд-во АПН РСФСР, 1958.
20. Мамардашвили М. К. Проблема человека в философии. О человеческом в человеке. Москва : Политиздат, 1991. 382 с.
21. Огнев'юк В. О. Багатомірна людина. Епоха трансформацій. Освіта. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип. 1-2. С. 6-11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_1-2_3 (дата звернення: 13.04.2020).
22. Песталоцци И. Г. Лебединая песня. *Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци. Педагогическое наследие*. Москва : Педагогика, 1989 г., 416 с. URL: http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Pestalozzi/Pestalozzi_Swap_song.htm (дата звернення: 23.03.2020).
23. Подласый И. П. Педагогика в 2 т. Том 1. Теоретическая педагогика в 2 книгах. Книга 1. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Юрайт, 2018. 404 с.
24. Сидоренко В. Ф. Образование: образ культуры. *Техническая эстетика*. Москва : Искусство, 1989. № 1. С. 17-18.
25. Созидательность на смену креативности / сост. София Игнатова. Сайт Института культурной политики. URL: http://www.cpolicy.ru/projects/summer_school/ignatova.html (дата звернення: 07.04.2020).

26. Соммэр Д. С. Мораль XXI века. Санкт-Петербург : Кодекс 2018. 480 с. URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=73376 (дата звернення: 09.04.2020).
27. Суббето А. И. Теория фундаментализации образования и универсальные компетенции. Ноосферная парадигма универсализма. Научная монографическая трилогия. Санкт-Петербург, 2010. 556 с.
28. Тарасов А., Тарасова О. Мироззрение и видение человека. 1996. Лекция 11. Созидательность. URL: http://www.tavinfo.org/Documents/Books/Mirovoz/1996_Mirovoz_05_11_Sozidatehn.html (дата звернення: 07.04.2020).
29. Философский энциклопедический словарь. Москва : Советская энциклопедия. Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. 1983. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/4605/ОБРАЗ (дата звернення: 03.04.2020).
30. Хуторской А. В. Педагогика: учебник для вузов. Стандарт третьего тысячелетия. Санкт-Петербург, 2019. 608 с.
31. Ушаков. А. С. Образ людини культури в системі світоглядних знань. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2017 Вип. 4 (79). С. 336-349.
32. Шалва Амонашвили: «Современные дети – это народ другой породы» / Сост. Д. Зайцева. *Газета 7 дней. КОМПЕТЕНТНО.* №40 от 03 октября 2019. URL: https://7dney.by/ru/issues?art_id=6815 (дата звернення: 23.03.2020).
33. Шафер Д. П. Культурная личность: монография / пер. с англ. яз. Творческий коллектив НИИ духовного развития человека ВНУ им. В. Даля: М. В. Безуглая, Е. В. Бессмертная, А. Л. Кудинова и др.; под ред. Г. П. Шевченко]. Киев : Педагогічна думка, 2017. 76 с.
34. Шевченко Г. П. Взаимодействие духовности, образования и культуры как основных категорий педагогики. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017а. 210 с. С. 119-125.
35. Шевченко Г. П. Виховання краси духу. *Мистецтво виховання Людини*: колективна монографія, Київ : Педагогічна думка, 2017б. 304 с. С. 4-33.
36. Шевченко Г. П. Виховання – процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017. 210 с. С. 37-46.
37. Шевченко Г. П. Духовно-культурні цінності виховання: сутність та основні змістовні характеристики. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017. 210 с. С. 150-176.
38. Шевченко Г. П. Духовно-культурні цінності освіти. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017с. 210 с. С. 169-175.
39. Шевченко Г. П. Культура і мистецтво в ідеалотворенні особистості. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017d. 210 с. С. 184-191.

40. Шевченко Г. П. Процесс воспитания – духотворчество человека. *Духовність особистості у вимірах культури, виховання та освіти*: вибрані наукові статті. Київ : Педагогічна думка, 2017. 210 с. С. 46-51.
41. Чирков Илья. Януш Корчак. Воспитание Творцов. 2017. URL: <https://iknigi.net/avtor-ilya-chirkov/152150-yanush-korchak-vozpitanie-tvorcov-ilya-chirkov/read/page-1.html> (дата звернення: 07.04.2020).
42. Этюды о В. А. Сухомлинском. Педагогические апокрифы. Часть 1. 1966-1970. Сост., предисл., послесл., комментарии, вступления к частям книги О. В. Сухомлинской. Акта, 2008.

References

1. Antonenko, T. L., Bezugla, M. V. (2017). *Dukhovno-kulturni tsinnosti osvity studentskoi molodi*: monohrafiia [*Spiritual and cultural values of education of student youth*: monograph], 254. Kyiv: Institute of Gifted Child of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (ukr).
2. Bazaluk, O. A., & Matusevich, T. V. (2014). *Obraz cheloveka budushhego v kosmicheskom obrazovanii* [The future human image the in cosmic education]. *Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i juridicheskie nauki, kul'turologija i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki*. Tambov: Gramota, 2, Ch. 1, 16-21 (rus).
3. Bezuhla, M. V. (2013). "Portret" osvichenoj liudyny 21 stolittia ["Portrait"] of an educated man of the 21st century]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoj osvity*: zb. statei, 39, P.1, 279–286. Yalta: RVV KSU. Ser.: Pedahohika i psykholohiia (ukr).
4. Bezuhla, M. V. (2018). The value of knowledge as the basis for the spiritual and cultural highly educated personality development. *Spirituality of a Personality: Methodology, Theory and Practice*: collection of scientific papers / Materials of the 9th International Scientific and Practical Conference "Cultural Personality in the Light of Upbringing, Education and Spiritual Security" (May 23d, 2018, Kyiv); Part II, 3 (84), 15-28; P.II. Severodonetsk: Publishing House of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National Universit (eng).
5. Bonarevskaya, E. V., & Kul'nevich, S. V. (1999). *Pedagogika: lichnost' v gumanisticheskikh teoriyakh i sitemakh vospitaniya*: ucheb. posobie dlya st. sred. i vyssh. ped. zavedeniya, slushateley IPK i FPK [*Pedagogy: personality in humanistic theories and educational systems*: textbook. allowance for art. wednesday and higher. ped institutions, students of IPK and FPK], 560. Rostov-on-Don: Tvorcheskiy tsentr "Uchitel" (rus).
6. Grekhnev, V. S. (1990). *Kul'tura pedagogicheskogo obshcheniya*: kn. dlya uchitelya [*Culture of pedagogical communication*: book for the teacher]. Moscow (rus).
7. Drucker, P. F. (2004). *Zadachi menedzhmenta v 21 veke* [*Tasks of management in the 21st century*], 272. Transl. from English. Moscow: Williams Publishing House (rus).
8. Efremova, T. F. *Novyy slovar' russkogo yazyka. Tolkovo-slovoobrazovatel'nyy. Nравstvennost'* [*The new dictionary of the Russian language. Interpretative and derivational. Moral*]. Retrieved from <https://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/198120/Нравственность> (date of appeal: 07.04.2020) (rus).

9. Zapesotsky, A. S. (2003). *Obrazovanie: filosofiya, kul'turologiya, politika* [Education: philosophy, cultural studies, politics], 456. Moscow: Nauka (rus).
10. Zasobina, G. A., Voronova, T. A., & Koryagina, I. I. (2015). *Psikhologo-pedagogicheskie osnovy obrazovatel'nogo protsessa v vysshey shkole: ucheb. posobie* [Psychological and pedagogical foundations of the educational process in higher education: textbook. allowance], 231. Moscow-Berlin (rus).
11. Zelenov, Ye. A. (2019). Liudyna kultury yak ideal planetarnoho vykhovannia studentskoi molodi [The man of culture as an ideal for student youth planetary education]. *Spirituality of a Personality: Methodology, Theory and Practice*: collection of scientific papers, 2, 74-86. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2019_2_10 (date of appeal: 13.04.2020) (ukr).
12. Zinchenko, V. P. (2002). *Psikhologicheskie osnovy pedagogiki* [The psychological foundations of pedagogy], 431. Moscow: Gardariki (rus).
13. Ilyinsky, I. M. (2007). *Asimmetrichnyy chelovek* [Asymmetric person], 72. Moscow: Publishing House of the Moscow University for the Humanities (rus).
14. Klepko, S. F. (2013). Ideal obrazovannosti cheloveka v XXI veke: metaobrazovanie [The ideal of human education in the 21st century: meta-formation]. *Obraz cheloveka budushchego: kogo i kak vospityvat' v podrastayushchikh pokoleniyakh*: kollektivnaya monografiya, 131-147. O. A. Bazaluk (Ed.). Kiev (rus).
15. Kraevsky, V. V. (2001). *Nauki ob obrazovanii i nauka ob obrazovanii (metodologicheskie problemy sovremennoy pedagogiki)* [Education sciences and education science (methodological problems of modern pedagogy)]. Retrieved from <http://www.kraevskyvv.narod.ru/papers/c02001.htm> (date of appeal: 26.03.2020) (rus).
16. Kremen, V. H. *Novi vymohy do liudyny i osvity* [New requirements for people and education]. Retrieved from https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statti/1kremen/1kremen.htm (date of appeal: 13.04.2020) (ukr).
17. Kremen, V. H. (2011). Osvita v strukturi tsyvilizatsiinykh zmin [Education in the structure of civilization changes]. *Vyshcha osvita Ukrainy, 1*, 8-11 (ukr).
18. Lomakina, L. I. (2015). Obrazovannaya lichnost' kak stremlenie ipostasi absolyutnoy idei k samosovershenstvovaniyu [Educated personality as aspiration of hypostasis of absolute idea for self-perfection]. *Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kul'turologiya i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki*, 12-1, 133-135. Retrieved from <http://elibrary.ru/item.asp?id=24833650> (date of appeal: 24.03.2020) (rus).
19. Lunacharsky, A. V. (1958). *O narodnom obrazovanii* [About public education]. Moscow: Publishing House of the Academy of Sciences of the RSFSR (rus).
20. Mamardashvili, M. K. (1991). *Problema cheloveka v filosofii. O chelovecheskom v cheloveke* [The problem of man in philosophy. About humane in human], 382. Moscow: Politizdat (rus).
21. Ohneviuk, V. O. (2013). Bahatomirna liudyna. Epokha transformatsii. Osvita [Multidimensional man. The era of transformations. Education]. *Neperervna*

- profesiina osvita: teoriia i praktyka*, 1-2, 6-11. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2013_1-2_3 (date of appeal: 13.04.2020) (ukr).
22. Pestalozzi, I.G. (1989). Lebedinaya pesnya [A swan song]. *J. A. Comenius, D. Locke, J.-J. Russo, I. G. Pestalozzi. Pedagogicheskoe nasledie*, 416. Moscow: Pedagogika. Retrieved from http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Pestalozzi/Pestalozzi_Swan_song.htm (date of appeal: 23.03.2020) (rus).
23. Podlasy, I. P. (2018). Pedagogika v 2 t. Tom 1. *Teoreticheskaya pedagogika v 2 knigakh. Kniga 1* [Pedagogy in 2 volumes. Vol. 1. *Theoretical pedagogy in 2 books. Book 1*], 404. 2-d ed. revised and supplemented. Moscow: Yurayt (rus).
24. Sidorenko, V. F. (1989). Obrazovanie: obraz kul'tury [Education: a cultural image]. *Tekhnicheskaya estetika*, 1, 17-18. Moscow: Iskusstvo (rus).
25. *Sozidatel'nost' na smenu kreativnosti* [Creativity to replace creativity]. Compiled by Sophia Ignatova. Website of the Institute of Cultural policy. Retrieved from http://www.cpolicy.ru/projects/summer_school/ignatova.html (date of appeal: 07.04.2020) (rus).
26. Sommer, D. S. (2018). *Moral' XXI veka* [Moral for XXI century]. Saint-Petersburg: Kodeks. Retrieved from http://loveread.ec/view_global.php?id=73376 (date of appeal: 09.04.2020) (rus).
27. Subbeto, A. I. (2010). *Teoriya fundamentalizatsii obrazovaniya i universal'nye kompetentsii. Noosfernaya paradigma universalizma. Nauchnaya monograficheskaya trilogiya* [The theory of fundamentalization of education and universal competencies. *Noosphere paradigm of universalism. Scientific monographic trilogy*], 556. Saint-Petersburg (rus).
28. Tarasov, A., & Tarasova, O. (1996). *Mirovozzrenie i videnie cheloveka. Lektsiya 11. Sozidatel'nost'* [Worldview and vision of man. Lecture 11. *Creativity*]. Retrieved from http://www.tavinfo.org/Documents/Books/Mirovoz/1996_Mirovoz_05_11_Sozidatel.html (date of appeal: 07.04.2020) (rus).
29. *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar'* [Philosophical Encyclopedic Dictionary] (1983). Moscow: Sovetskaya entsiklopediya. L. F. Il'ichev, P. N. Fedoseev, S. M. Kovalev, & V. G. Panov (Eds.). Retrieved from https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/4605/ОБРА3 (date of appeal: 03.04.2020) (rus).
30. Khutorskoy, A. V. (2019). *Pedagogika: uchebnik dlya vuzov. Standart tret'ego tysyacheletiya* [Pedagogy: textbook for universities. Third Millennium Standard], 608. Saint-Petersburg (rus).
31. Ushakov, A. S. (2017). Obraz liudyny kul'tury v systemi svitohliadnykh znan [Man of culture image in the system of worldview knowledge]. *Spirituality of a personality: methodology, theory and practice*, 4 (79), 336-34 (ukr).
32. *Shalva Amonashvili: "Sovremennye deti – eto narod drugoy porody"* [Shalva Amonashvili: "Modern children are a people of a different breed"]. Compiled by D. Zaitseva. Newspaper 7 dney. *KOMPETENTNO. No.40* on October 03, 2019. Retrieved from https://7dney.by/ru/issues?art_id=6815 (date of appeal: 23.06.2020) (rus).
33. Schafer, D. P. (2017). *Kulturnaya lichnost: monografiya* [The Cultural Personality: monograph], 76. Trans. From English. Creative staff of the Scientific-Research

- Institute of Spiritual Development of Man of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University: M. V. Bezuglaya, E. V. Bessmertnaya, A. L. Kudinova et al.; G. P. Shevchenko. Kiev: Pedahohichna dumka (rus).
34. Shevchenko, G. P. (2017a). Vzaimodeystvie dukhovnosti, obrazovaniya i kultury kak osnovnykh kategoriy pedagogiki [The interaction of spirituality, education and culture as the main categories of pedagogy]. *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 119-125. Kyiv: Pedahohichna dumka (rus).
  35. Shevchenko, G. P. (2017b). Vychovannia krasny dukhu [Educating the beauty of the spirit]. *Mystetstvo vykhovannia Liudyny: kolektyvna monohrafiya*, 304; 4-33. Kyiv: Pedahohichna dumka (ukr).
  36. Shevchenko, G. P. (2017c). Vychovannia – protses liudynotvorchosti, kulturotvorchosti, dukhotvorchosti [Upbringing – the process of humancreativity, culturalcreativity and spiritualcreativity]. *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 37-46. Kyiv: Pedahohichna dumka (ukr).
  37. Shevchenko, G. P. (2017d). Dukhovno-kulturni tsinnosti vykhovannia: sutnist ta osnovni zmistovni kharakterystyky [Spiritual and cultural values of education: the essence and main content characteristics]. *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 150-176 (ukr).
  38. Shevchenko, G. P. (2017e). Dukhovno-kulturni tsinnosti osvity [Spiritual and cultural values of education]. *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 169-175. Kyiv: Pedahohichna dumka (ukr).
  39. Shevchenko, G. P. (2017f). Kultura i mystetstvo v idealotvorenni osobystosti [Culture and art in the personality idealcreation]. *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 184-191. Kyiv: Pedahohichna dumka (ukr).
  40. Shevchenko, G. P. (2017g). Protsess vospitaniya – dukhotvorchestvo cheloveka [The process of upbringing as human spirituality creation] *Dukhovnist osobystosti u vymirakh kultury, vykhovannia ta osvity: vybrani naukovi statti*, 210; 46-51 (rus).
  41. Chirkov Ilya (2017). *Yanush Korchak. Vospitanie Tvortsov [Janusz Korczak. Education of the Creators]* (2017). Retrieved from <https://iknigi.net/avtor-ilya-chirkov/152150-yanush-korchak-vospitanie-tvorcov-ilya-chirkov/read/page-1.html> (date of appeal: 07.04.2020) (rus).
  42. *Etyudy o V. A. Sukhomlinskom. Pedagogicheskie apokryfy [Studies on V. A. Sukhomlinsky. Pedagogical Apocrypha]*, Part 1. 1966-1970. (2008). Akta (rus).

ОБРАЗ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАННОГО ЧЕЛОВЕКА: ХАРАКТЕРИСТИКА ЕГО ЖИЗНЕННО ЗНАЧИМЫХ КАЧЕСТВ

М. В. Безуглая

В статье дается характеристика образа современного образованного человека: перечислены характерные для него черты. Особый акцент сделан на

значимости человечности, нравственности и созидательности в образе высокообразованной личности как ее жизненно значимых качеств. В статье дается анализ представлений ученых-философов и педагогов об образовании как формировании образа.

Дается определение понятиям образ, образование, человек, образованный человек, человечность, нравственность, созидательность.

Образование определяется как движущая сила развития общества, которая способна оказать помощь обществу в вопросе восстановления равновесия, утраченного им. Автор обращает особое внимание на необходимость смещения акцентов в образовании на формирование у подрастающего поколения его духовно-культурных ценностей на основе принципа единства образовательного и культурного пространств.

Подчеркивается наличие органичной взаимосвязи между понятиями образование и культура. Названы ключевые направления исследования проблемы формирования образа современного образованного человека (ноосферная личность, планетарно-космическая личность, философ управления; *homo educatus*, асимметричный человек, *homo scribens*, человек-культуры).

Охарактеризовано авторское представление о сущности современного образованного человека. Дается авторская трактовка понятия «образ современного образованного человека» как духовно-, культурно-, нравственно-ориентированной высокообразованной личности; разумного потребителя образовательного продукта – «прочувствованных, глубоко осознанных» знаний; носителя духовной культуры, нравственной культуры поведения и «духовно пробуждённого» целостного сознания высоко уровня; творца духовно-культурных ценностей образования.

Ключевые слова: образ, образование, качества, духовно-культурные ценности образования, нравственные ценности, человечность, нравственность, созидательность.

THE IMAGE OF THE MODERN EDUCATED PERSON: CHARACTERISTICS OF THE VITALLY IMPORTANT QUALITIES

M.V. Bezuhla

The article gives a characteristics of the image of a modern educated person. The characteristic features of the educated person are defined. Particular emphasis is placed on the importance of humanity, morality and creativity in the image of a highly educated person as its vitally important qualities. The author of the article analyzes the ideas of philosophers and educators about education as an image formation.

The definitions of the concepts of image, education, person, educated person, humanity, morality, creativity are given in the article.

Education is defined as the driving force of the development of society, which is able to assist the society in the matter of restoring the balance that it has lost. The author draws special attention to the need to shift the emphasis in education to the formation of

the spiritual and cultural values of the growing generation on the basis of the principle of the unity of educational and cultural spaces.

The presence of an organic relationship between the concepts of education and culture is emphasized. Key areas of research of the problem of forming the image of the modern educated person (noospheric person, planetary-cosmic personality, management philosopher; homo educatus, asymmetric person, homo scribens, person of culture) are named.

The author's idea of the essence of the modern educated person is characterized. The author's interpretation of the concept "image of the modern educated person" as a spirituality-oriented, culture-oriented, morality-oriented, highly educated person is given; a reasonable consumer of an educational product – "felt, deeply conscious" knowledge; a bearer of spiritual culture, moral culture of behavior and a "spiritually awakened" holistic consciousness of a high level; creator of spiritual and cultural values of education.

Key words: *Image, education, qualities, spiritual and cultural values of education, moral values, humanity, morality, creativity.*

Безугла Мілена Вячеславна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини, Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Северодонецьк, Україна). E-mail: milenabezuglaya738@gmail.com

Безуглая Милена Вячеславна – кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник Научно-исследовательского Института духовного развития человека, Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля (г. Северодонецк, Украина). E-mail: milenabezuglaya738@gmail.com

Bezuhla Milena Vyacheslavna – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Education), Senior Scientific Worker of the Scientific Research Institute of Spiritual Development of Man of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail: milenabezuglaya738@gmail.com